

Antisemitisme gaat niet over Joden, het gaat over antisemieten.

Reactie St. Platform Appèl Kerk & Israël op de 'schuldbelijdenis' van de PKN tegenover de Joodse gemeenschap.

Laten we maar beginnen met de Kerkorde van de PKN, waarin duidelijk verwoord staat dat de kerk de bijzondere taak heeft het inzicht in en de bestrijding van antisemitisme te bevorderen. Aan deze opdracht had de PKN zich dus al gecommitteerd. Het nieuwe nu is dat dit commitment hardop werd uitgesproken tegenover de Joodse gemeenschap.

We zitten wel meteen met een probleem: Wat is antisemitisme?

Daarover kunnen we vrij kort en meteen ook duidelijk zijn. We volgen de werkdefinitie van de *International Holocaust Remembrance Alliance* (IHRA).

In deze werkdefinitie staat helder omschreven wat antisemitisme is maar de kerk heeft tot nu toe deze werkdefinitie niet opgenomen in haar officiële documenten.

Daarentegen heeft ze samen met de RK-kerk een eigen formulering bedacht die te vinden is op de website van de PKN onder 'antisemitisme' (zie verderop). Elders op de website van deze kerk vinden we allerlei andere artikelen over antisemitisme die we hier samenvatten:

Wat is antisemitisme eigenlijk?

Op de vraag 'Wat is antisemitisme eigenlijk?' komen we een indeling tegen die door dr. Bart Wallet is geformuleerd, namelijk: '.....Er is sprake van *religieus antisemitisme* als christenen en/of moslims met een beroep op hun theologische traditie(s) Joden discrimineren, uitsluiten of vervolgen. *Sociaal antisemitisme* duidt op het verschijnsel dat Joden in het maatschappelijk domein niet gelijkwaardig worden behandeld, worden gestereotypeerd, voorwerp zijn van anti-Joodse grapjes en opmerkingen en slachtoffer van subtiele uitsluitingsmechanismen in het onderlinge burgerlijke verkeer. *Politiek antisemitisme*, ten slotte, treedt op als een politieke beweging of regering een politiek programma adopteert met als doel discriminatie en uitsluiting van Joden.'

Iemand anders, prof. Klaas Smelik, heeft in zijn boek '*Antisemitisme, actualiteit van een historische ontwikkeling*' verschillende termen helder uiteengezet (p.19).

Hij onderscheidt de volgende begrippen:

Jodenhaat verwijst naar 'vijandelijke gevoelens tegenover Joden in het algemeen'.

Anti-judaïsme handelt over de 'negatieve opstelling' van kerken en de islam tegenover de Joodse religie en Joodse mensen als aanhangers van deze religie.

Antisemitisme doelt op de racistische vorm van Jodenhaat, in de 19^e eeuw ontstaan en die zich richt tegen het Joodse 'ras'. Een 'ras' dat niet bestaat!!

Antizionisme is de term met een politieke lading, namelijk de politieke opvatting dat het Joodse volk geen recht heeft op een eigen Joodse staat en 'de Joden daarbij zeker niet buitensluit'.

Verklaring van de RK-kerk en de PKN.

Vervolgens komen we een verklaring tegen, opgesteld in gezamenlijkheid door de PKN en de RK-kerk in Nederland. Men uit daarin de ernstige zorg over toenemend antisemitisme in ons land....Daaruit citeren we het volgende: '*Met grote zorg zien zowel de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland als de Protestantse Kerk in Nederland dat het antisemitisme sterker wordt. Telkens zijn er incidenten die ertoe leiden dat een onveilig klimaat kan ontstaan voor de Joodse gemeenschap in Nederland. Dat is ontoelaatbaar. Voor de kerken is het blijvende gesprek met de Joodse gemeenschap in Nederland van groot belang*'...

En: "*We rekenen het ook tot onze verantwoordelijkheid er alles aan te doen om antisemitisme in de hele samenleving tegen te gaan en om initiatieven te ondersteunen die daar een dam tegen opwerpen. Hierbij roepen wij de overheid alsook de gehele samenleving op om alles te doen wat in haar vermogen ligt om antisemitisme te bestrijden. Wij zijn als kerken vanzelfsprekend bereid tot nader overleg en verdere samenwerking*'.

De kerken formuleren tot slot een oproep aan de regering en de hele samenleving om alles te doen wat in hun vermogen ligt antisemitisme te bestrijden.

Boekbesprekingen.

Dr. Eeuwout van der Linden (medewerker Kerk en Israël van de PKN) bespreekt een aantal boeken over antisemitisme en Jodenhaat, onder andere het boek van Ron van der Wieken 'Jodenhaat' waarin deze een aantal stereotypen behandelt over Joden. Daarin verwoordt hij een nog groter gevaar, namelijk dat van het antizionisme, waarmee wordt bedoeld 'het ontkennen van het belang van een eigen staat op Joodse grondslag'. Deze ontkenning valt evengoed onder antisemitisme.

Opvallend is dat we in geen enkele verklaring van kerken dit grote kwaad geformuleerd zien. Uitgangspunt voor ons christelijk denken lijkt ons wat prof. Rendtorf hierover heeft geschreven: *Het gaat er niet meer om, van de christelijke theologie uit Israël te definiëren....., maar veeleer daarom, met het oog op het voortbestaan van het bijbelse Israël de kerk te definiëren.* (naar Dr. Rolf Rendtorff)

En dit deel van antisemitisme missen we dus ook in het 'Schuldbelijdenis' van de PKN.

Het verleden van de kerkelijke theologie.

En nog iets: Opvallend in deze belijdenis is dat nogal de nadruk ligt op het recente verleden, ongeveer vanaf halverwege de 19^e eeuw. Er wordt weliswaar gesproken over de voedingsbodem van het antisemitisme maar niet over de eeuwenoude geschiedenis daarvan. Hoe de basis van het antisemitisme binnen de vroege kerk al vanaf de eerste eeuwen na de breuk met het Jodendom gelegd werd door felle anti-Joodse uitspraken van christelijke theologen, te beginnen met de kerkvaders. Deze anti-Joodse houding heeft geleid tot anti-Joodse theologieën en polemieken, om nog maar te zwijgen van de boekverbrandingen, pogroms en verbanning van Joden uit vele landen. Hiermee namen zij theologisch afscheid van het Jodendom als de bron waaruit het christendom is ontstaan, van het gegeven dat Jezus geen nieuwe godsdienst heeft gesticht en van het historische feit dat Jezus en Paulus Joden waren. Op de PKN-site over dit verschijnsel vinden we dit laatste wel.

De werkdefinitie van de International Holocaust Remembrance Alliance.

Dat er een schuldbelijdenis is gekomen, wordt in Joodse kring 'omarmd' lazen we ergens. Maar wat nu?

Strijden tegen dit monster gaat natuurlijk veel verder dan het uiten van deze op zich wellicht belangwekkende belijdenis.

De kerk zal zich onvoorwaardelijk moeten uitspeken voor en zich moeten scharen achter de verklaring van de IHRA en de door haar uitgebrachte werkdefinitie op haar website moeten plaatsen.

Daarin wordt wel degelijk stelling genomen tegen al die krachten die het Joodse volk het recht op een eigen Joodse staat ontzeggen. En in die werkdefinitie wordt die ontkenning terecht 'antisemitisme' genoemd.

Om zelf te kunnen beoordelen of de kerk deze werkdefinitie niet zou moeten overnemen laten we hem hier nu, met de vooropmerkingen erbij, volgen, in het Nederlands, met dank aan het CIDI:

"Antisemitisme is een bepaald beeld van Joden, dat zich kan uiten als haat tegen Joden. Retorische en fysieke uitingen van antisemitisme worden gericht tegen Joden of niet-Joden en/of hun bezittingen, tegen instellingen van de Joodse Gemeenschap, en religieuze voorzieningen."

Deze uitingen kunnen daarbij ook gericht zijn tegen de staat Israël, die wordt gezien als Joods collectief.

Antisemitisme wijst Joden aan als zondebok, en gaat vaak uit van het idee dat Joden deel zijn van een wereldwijde samenzwering, met als doel de mensheid schade toe te brengen of wereldheerschappij te verwerven. Antisemitisme uit zich in spraak, tekst, visuele vorm en in

dadens, waarbij gebruik wordt gemaakt van kwaadaardige stereotypes en negatieve karaktereigenschappen.

Hedendaagse voorbeelden van antisemitisme in het openbare leven, de media, scholen, de werkvloer en in de religieuze sfeer kunnen, de context in overweging genomen, het volgende omvatten, maar zijn niet beperkt tot:

- het oproepen tot, ondersteunen of rechtvaardigen van het vermoorden of letsel toebrengen aan Joden in naam van een radicale ideologie of een extremistische religieuze levensopvatting;
- het uiten van leugenachtige, ontmenselijkende, demoniserende of stereotyperende beweringen over Joden in het algemeen of over de macht van Joden als collectief, met name maar niet uitsluitend de mythe van een wereldwijde Joodse samenzwering, of van Joden die de macht hebben over de media, de economie, de regering of andere instellingen binnen de samenleving;
- het beschuldigen van Joden dat zij als volk verantwoordelijk zijn voor echte of ingebeelde wandaden gepleegd door één Joodse persoon of groep, of zelfs voor dadens gepleegd door niet-Joden;
- het ontkennen van de genocide op het Joodse volk als geheel gepleegd door nationaalsocialistisch Duitsland en haar medestanders en handlangers gedurende de Tweede Wereldoorlog (de Holocaust), en verder de omvang, de gebruikte methodes (bv. gaskamers) en het feit dat de genocide opzettelijk werd uitgevoerd;
- het beschuldigen van het Joodse volk, of de staat Israel, van het verzinnen of overdrijven van de Holocaust;
- het beschuldigen van Joodse burgers dat hun loyaliteit meer ligt bij de staat Israel of bij de beweerde prioriteiten van Joden wereldwijd, dan bij de belangen van hun eigen land.

Voorbeelden van de manieren waarop antisemitisme zich uit in verband met de staat Israel:

- het Joodse volk het recht op zelfbeschikking ontzeggen, bijvoorbeeld door te stellen dat het bestaan van de staat Israel een racistische onderneming is;
- het meten met twee maten door van Israel gedrag te verlangen dat niet wordt verwacht of geëist van enig andere democratische staat;
- het gebruiken van symbolen en beelden die verbonden zijn met klassiek antisemitisme (bv. beweren dat de Joden Jezus hebben vermoord, of het bloedsprookje) om Israel of Israëli's te typeren;
- vergelijkingen trekken tussen het hedendaags Israëli'sche beleid en dat van de Nazi's;
- Joden collectief verantwoordelijk houden voor de dadens van de staat Israel. Echter, kritiek op Israel die vergelijkbaar is met kritiek tegen een ander land kan niet worden beschouwd als antisemitisch.

Tot slot

Willen de kerken daadwerkelijk met de 'Schuldbelijdenis' nieuwe wegen inslaan, in theologie en praktijk, zullen er andere en concrete stappen gezet moeten worden. De vakken Hebreeuws en Judaïca moeten voor iedere theologiestudent een verplicht onderdeel zijn van het curriculum. Dat betekent de erkenning dat de christelijke theologie haar bestaansgrond heeft in het Jodendom. Iedere theologiestudent moet de anti-Joodse geschiedenis van de kerk kennen en leren dat het christelijke Nieuwe Testament niet begrepen kan worden zonder kennis van de Tenach en de Rabbijnse verklaringen daarbij. Dat was immers de wereld waarin Jezus leefde en leerde.

Een andere concrete actie zou wat ons betreft moeten zijn dat de PKN onomwonden uitspreekt afscheid te nemen van ondersteuning van de organisatie Sabeel International (en de daaraan gelieerde Nederlandse tak Vrienden van Sabeel) . De moederorganisatie is gebaseerd op de Palestijnse Bevrijdingstheologie van dr. Ateek. In zijn theologische

opvattingen zijn met de komst van Jezus alle beloften aan Israël vervallen en het Oude Testament is een versteende letter geworden. Het Bijbelse volk dat aangesproken wordt, zijn volgens ds Mitri Racheb de Palestijnen en “de machtigen” die geoordeeld zullen worden, dat is Israël. Volgens die gedachtegang is Jezus ook geen Jood maar een Palestijn. Volop vervangingstheologie dus. Daarmee wordt ook het recht van Israël op een eigen Joodse staat op deze plek ontkend. Volgens de werkdefinitie (zie hierboven) heet dit dus overduidelijk antisemitisme.

Of de kerken een betrouwbare partner zijn en werkelijk Tesjoeva willen doen, zal afhangen van al deze concrete stappen. De komende jaren moet blijken of en hoe de kerk pal zal staan voor de veiligheid van Joden in al hun bestaansvormen. Schuld belijden met alleen woorden levert concreet niet veel meer op dan mooie woorden.